

Onbeperkt meedoen:
gehandicaptensport voor kinderen en jongeren met een beperking.

K. S. M. Curie
M. M. Van Daelen
C. S. Dekker
M. Faddegon

Onbeperkt meedoen:
gehandicaptensport voor jongeren met een beperking.

*Een vergelijking van het beleid in
Amersfoort, Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch*

K. Curie
M. Van Daelen
C. Dekker
M. Faddegon

Cursus Pre-master thesis
Opleiding Pre-master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken
Begeleider Dr. C. Baerveldt
Instituut Universiteit Utrecht
Datum 26 juni 2011

Voorwoord

Voor u ligt een thesis waarin het beleid van de gemeenten Arnhem, Amersfoort, Deventer en 's-Hertogenbosch op sportstimulering van kinderen en jongeren met een beperking is geanalyseerd. Wij hebben ons met veel genoegen vanaf januari 2011 tot en met juni 2011 ingezet voor de totstandkoming van deze thesis. Door het schrijven van deze thesis zijn wij wederom een stap dichterbij gekomen om ons te ontwikkelen tot goede pedagogen en/of beleidsmedewerkers. Tevens hopen wij dat ons onderzoek zal bijdragen aan het ontwikkelen van sportbeleid om de sportparticipatie van kinderen en jongeren met een beperking te verhogen.

Een aantal personen zijn wij dank verschuldigd. Allereerst alle personen die ons hebben geholpen aan beleidsstukken. Zonder deze personen zouden wij lang niet alle informatie hebben gekregen die wij nodig hadden om tot ons onderzoekresultaat te komen. Verder zijn wij dankbaar voor de informanten die wij mochten interviewen. Hierdoor werd de koppeling tussen praktijk en beleid een stuk helderder. Als laatste gaat onze dank uit naar onze begeleider Dr. C. Baerveldt. Hij zorgde ervoor dat wij op sommige cruciale momenten de goede richting op gingen.

Dan rest ons nog u veel plezier te wensen bij het lezen van onze pre-master thesis.

K. S. M. Curie

M. M. Van Daelen

C. S. Dekker &

M. Faddegon

Samenvatting

Ter afsluiting van de pre-master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken is voor de pre-master thesis onderzoek verricht binnen de gemeenten Amersfoort, Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch naar de manier waarop sportdeelname van kinderen/jongeren met een beperking wordt gestimuleerd. Het doel van dit onderzoek was om de consistentie tussen beleidsnota's en beleidspraktijk na te gaan, waarbij speciale aandacht is uitgegaan naar activiteiten die gericht zijn op het inzetten van de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking. De resultaten van de vier gemeenten werden met elkaar vergeleken.

Met behulp van interviews is onderzocht in hoeverre de praktijk overeenkomt in de manier waarop de vier gemeenten volgens de beleidsnota's gebruik maken van de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking. Hierbij vormden de interviewtopics 1) het overtuigen van de directe omgeving van de kinderen/jongeren van het positieve van gehandicaptensport, 2) het gebruiken van steun van de omgeving ter stimulering en 3) gebruik maken van voorbeeldgedrag (rolmodellen).

Conclusies uit het onderzoek zijn: 1) De gemeenten Amersfoort en 's-Hertogenbosch blijken niet te beschikken over een overzicht in sportdeelname van het aantal sportende kinderen/jongeren met een beperking. Dit in tegenstelling tot de gemeenten Arnhem en Deventer. 2) De beleidsstukken in de vier gemeenten gaan niet specifiek over kinderen/jongeren met een beperking, maar hooguit over kinderen/jongeren in het algemeen of mensen met een beperking in het algemeen. 3) Het bereiken van kinderen/jongeren met een beperking blijkt lastig te zijn. De kinderen/jongeren worden het best bereikt via het speciaal onderwijs. Het bereiken van kinderen/jongeren via andere instellingen wordt als moeilijker omschreven door de informanten. 4) Het soort en aantal activiteiten die de vier gemeenten uitvoeren, die gericht zijn op het inzetten van de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking, verschillen niet veel van elkaar. 16 van de 29 activiteiten worden door alle vier de gemeenten uitgevoerd.

Inleiding

Uit onderzoek van het Mulierinstituut (Lindert e.a., 2008) blijkt dat de sportparticipatie van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking achterblijft ten opzichte van mensen zonder beperking: 14 procent van de mensen met een beperking sport tegenover 51 procent van de mensen zonder een beperking. Ook op het gebied van overgewicht en eenzaamheid scoort de doelgroep duidelijk hoger dan gemiddeld ('s-Hertogenbosch, 2010).

De Nederlandse overheid heeft als hoofddoel: Verhoging van de sportparticipatie van mensen met een beperking in Nederland (NOC*NSF, 2008). Om dit doel te bereiken is het van belang om kinderen/jongeren met een beperking die aan sport doen beter in kaart te brengen en om sport voor mensen met een beperking in het algemeen te versterken (NOC*NSF, 2008; VWS 2005, 2008). De Nederlandse overheid hanteert hierbij de pijlers 'bewegen', 'meedoen' en 'presteren' (VWS 2005, 2008).

Gebaseerd op de hiervoor genoemde informatie kan het probleem geformuleerd worden dat kinderen/jongeren met een beperking minder kunnen profiteren van de voordelen van sport. Het belang van sport en de wijze waarop sportstimulering tot stand kan komen, worden hieronder toegelicht.

Literatuur

Het belang van sport

Voor de ontwikkeling van kinderen/jongeren is het belangrijk om te kunnen spelen en bewegen. Peuters en kleuters ontwikkelen zich al spelende en leren op deze manier ook de wereld om hen heen verkennen. Bij wat oudere kinderen is vaak een soort innerlijke drijfveer terug te zien om nieuwe vaardigheden te leren. Bij het sporten voor kinderen/jongeren zijn zowel het spelen als het aanleren van nieuwe vaardigheden terug te zien (Buisman, 2010).

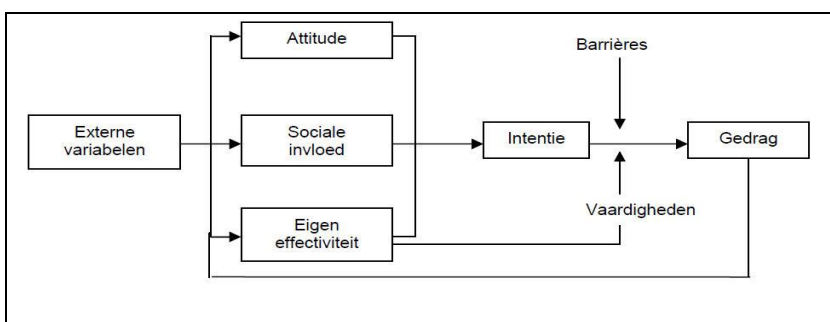
Het is belangrijk om gebruik te maken van het spelend leren en de drang om nieuwe vaardigheden te willen ontwikkelen, omdat voor zowel jongens als meisjes, het plezier in sporten de belangrijkste motivatie is om deze uit te voeren. Vanuit dit motief van plezier kan het sporten vervolgens bijdragen aan verschillende belangrijke ontwikkelingsgebieden, zoals het vergroten van sociale vaardigheden, het vergroten van het zelfvertrouwen en het aanleren van een gezonde leefstijl (Ewing, Seefeldt, 1989 in Buisman, 2010). Het leren van deze vaardigheden binnen de sport is van belang voor het volwaardig kunnen deelnemen in de maatschappij en zou daarom toegankelijk moeten zijn voor iedereen (Wentzel & Looney, 2008). Dus ook voor kinderen/jongeren met een lichamelijke of geestelijke beperking.

Het tot stand brengen van sportstimulering

Om inzicht te krijgen waar de doelen en middelen uit het beleid van de vier gemeenten zich op richten is het hiervoor omschreven beleid van de vier gemeenten geanalyseerd aan de hand van het ASE-model (Brug, Van Assema & Lechner, 2008) en het Ecologisch model van Bronfenbrenner (Eldering, 2008; Grusec & Hastings 2008).

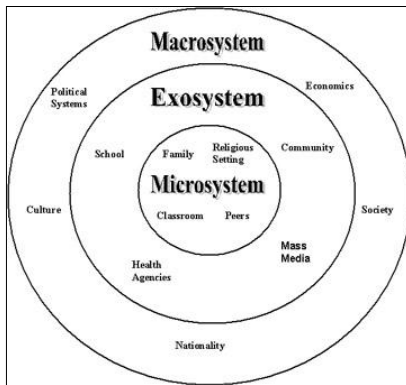
Het sportbeleid in alle gemeenten is gericht op gedragsverandering, namelijk meer mensen met een beperking aan het sporten krijgen. Om deze reden is het ASE-model een geschikte theorie om het beleid te analyseren (figuur 1). Dit model gaat ervan uit dat een gedragsverandering het beste te voorspellen is door te kijken naar de intentie die mensen hebben om bepaald gedrag uit te gaan voeren. Deze intentie wordt volgens het ASE-model bepaald door de eigen (A)ttitude tegenover het gedrag, de (S)ociale invloed ten opzichte van het gedrag en de (E)igen effectiviteitsverwachting ten opzichte van het gedrag (Brug, Van Assema & Lechner, 2008).

De sociale invloed neemt in dit onderzoek een centrale rol in. Daarom zullen de drie dimensies van sociale invloed nader worden toegelicht: sociale norm, sociale steun en modeling. Onder sociale norm wordt verstaan wat er in de omgeving van kinderen/jongeren met een beperking wordt gedaan om het idee van de omgeving te stimuleren dat het goed is om te sporten voor deze kinderen/jongeren. Met sociale steun wordt bedoeld wat er door de gemeente en/of sportvereniging wordt gedaan om te zorgen dat de omgeving de kinderen/jongeren met een beperking steunt om te gaan en te blijven sporten. Onder modeling wordt verstaan op welke manier er gebruik wordt gemaakt van voorbeeldgedrag en/of rolmodellen om kinderen/jongeren met een beperking te stimuleren om te gaan of te blijven sporten.

Figuur 1. Gedragsdeterminanten: ASE-model (De Vries, 1988, 1995).

Een andere bril waarmee gekeken kan worden naar het sportbeleid in de vier gemeenten, is het Ecologisch model van Bronfenbrenner (Eldering, 2008; Grusec & Hastings 2008). Dit model (figuur 2) gaat ervan uit dat verschillende invloeden in de leefomgeving van een kind van invloed zijn op de ontwikkeling van een kind (Eldering, 2008; Grusec & Hastings 2008).

Figuur 2. Ecologisch model van Bronfenbrenner

Schets staand beleid/praktijken

Na het beschrijven van het maatschappelijk vraagstuk volgt hier een schets van het staand beleid in de gemeenten Amersfoort, Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch. Naast de overeenkomsten worden vooral ook de verschillen tussen de gemeenten op dit gebied in kaart gebracht. Er wordt aandacht besteed aan de organisatie en actoren van de ontwikkeling van het sportbeleid, de doelen van het sportbeleid, de middelen die de gemeenten willen toepassen en tot slot een analyse van de beleidnota's van de vier gemeenten.

Organisatie en actoren

Bij het stimuleren van sport bij kinderen/jongeren met een beperking zijn actoren op verschillende niveaus betrokken. Het niveau dat het dichtst bij de doelgroep staat is de sociale omgeving, waaronder familie, school, sportverenigingen en vrienden van kinderen/jongeren met een beperking behoren. Als er gekeken wordt op beleidsniveau zijn andere actoren van belang voor het stimuleren van sport bij kinderen/jongeren met een beperking. De hoofdactoren hiervoor zijn het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, NOC*NSF en Gehandicaptensport Nederland.

Het gemeentelijk beleid is landelijk ingebed, wat betekent dat landelijke actoren op plaatselijk niveau een grote rol spelen. In de vier gemeenten is dit terug te zien doordat landelijke beleidsnota's van het ministerie van VWS en verschillende doelstellingen van landelijke instellingen, zoals het NOC*NSF, terug te zien zijn in het sportbeleid van de gemeenten. Tevens is er sprake van provinciale initiatieven waaruit de gemeenten activiteiten kunnen kiezen. Doel van het aanbod en de ondersteuning van deze landelijke actoren is het streven naar een verhoging van de sportparticipatie van mensen met een beperking in Nederland (VWS 2005, 2008; NOC*NSF 2008).

In onderstaande tabel wordt de organisatiestructuur van de vier gemeenten weergegeven (tabel 1). De omvang en de uitvoering van de sportafdelingen van de vier gemeenten verschillen per gemeente. Bij de gemeenten Deventer en Amersfoort is een klankbordgroep betrokken bij het opstellen van het beleid. Verder kiezen deze gemeenten ervoor om de uitvoering van het beleid te

verzelfstandigen. Dit betekent dat bij de gemeente een persoon werkzaam is die verantwoordelijk is voor de beleidsmatige kant van het sportbeleid in het algemeen, maar de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van dit beleid ligt bij een externe instelling.

Om ervoor te zorgen dat er een koppeling wordt gemaakt tussen sport, onderwijs en cultuur hebben de vier gemeenten elk een consulent/combinatiefunctionaris aangesteld. Het verschilt per gemeente hoeveel full-time equivalenten hieraan worden besteed en hoe deze worden ingevuld. Het aanstellen van een consulent/combinatiefunctionaris is één van de aspecten die vanuit het ministerie van VWS is overgenomen (NOC*NSF, 2008). De komende jaren moet deze impuls ervoor zorgen dat sportverenigingen worden ondersteund en versterkt en dat het onderwijs een uniek en uitdagend sportaanbod kan ontvangen. Concreet betekent dit dat de consulenten/combinatiefunctionarissen onder andere informatie avonden voor ouders van kinderen/jongeren met een beperking organiseren en verenigingen stimuleren en begeleiden bij het aanbieden van aangepast sporten voor kinderen/jongeren met een beperking.

Tabel 1

Overzicht organisatiestructuur per gemeente

	Amersfoort	Arnhem	Deventer	's-Hertogenbosch
<i>Aparte afdeling voor sport binnen de gemeente</i>	Ja	Ja	Ja	Ja
<i>Uitvoering van beleid is zelfstandig</i>	Ja, SRO (Sport, Recreatie en Onderwijsvoorzieningen)	Nee	Ja, Sportbedrijf Deventer	Nee
<i>Klankbordgroep betrokken bij opstellen beleid</i>	Ja, ASF (Amersfoortse Sportfederatie)		Ja, Sportbedrijf Deventer	
<i>Extra gesprekspartner wat betreft het beleid van de gehandicapten sport</i>	Nee	Nee	Nee	Gehandicapten platform 's-Hertogenbosch (wettelijke gesprekspartner gehandicaptenbeleid)
<i>Consulent/combinatiefunctionaris</i>	Via SRO	Via gemeente	Via Sportbedrijf Deventer	Via gemeente
<i>Bronnen</i>	Gemeente Amersfoort, 2008	Gemeente Arnhem, 2009	Gemeente Deventer, 2009	Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010 http://www.gehandicaptenplatforms-hertogenbosch.nl

Doelen

Opvallend is dat noch de vier gemeenten, noch het ministerie van VWS, het NOC*NSF en Gehandicapten sport Nederland een sportbeleid hebben ontwikkeld dat alleen gericht is op kinderen/jongeren met een beperking. De beleidsnota's in de vier gemeenten gaan hooguit over kinderen/jongeren in het algemeen of mensen met een beperking in het algemeen. In onderstaande tabel (tabel 2) wordt duidelijk gemaakt welke doelgroepen in de vier gemeenten worden genoemd.

Tabel 2*Overzicht aandacht op doelgroep (kinderen/jongeren met een beperking) per gemeente*

	Amersfoort	Arnhem	Deventer	's Hertogenbosch
<i>Mensen met een beperking worden in de algemene sportnota of in een aparte gehandicapten sportnota genoemd</i>	Algemene nota	Aparte nota	Algemene nota	Aparte nota
<i>Specifieke doelen voor kinderen/jongeren met een beperking aanwezig in gemeentelijk beleid</i>	Ja (aanwezig in actieplan SRO)	Nee	Nee	Nee
<i>Bronnen</i>	Gemeente Amersfoort, 2008	Gemeente Arnhem, 2009	Gemeente Deventer, 2009	Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010

Het is gebruikelijk dat er binnen het sportbeleid onderscheid wordt gemaakt tussen software en hardware. Alle vier de gemeenten maken gebruik van deze termen, maar definiëren deze begrippen op een iets andere manier. In onderstaande tabel (tabel 3) wordt weergegeven wat er per gemeente onder deze begrippen wordt verstaan.

Tabel 3*Overzicht voorbeelden van software en hardware per gemeente*

	Amersfoort	Arnhem	Deventer	's Hertogenbosch
<i>Software</i>	Sportstimulering en verenigingsondersteuning	Evenementen en PR	Sporters en de mensen binnen de organisatie van het sporten en bewegen	Het begeleiden van kinderen/jongeren en promotie
<i>Hardware</i>	Accommodaties	Sportinfrastructuur	Voorzieningen en infrastructuur	De fysieke infrastructuur
<i>Bronnen</i>	Gemeente Amersfoort, 2008	Gemeente Arnhem, 2009	Gemeente Deventer, 2009	Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010

Het hoofddoel van de vier gemeenten is om te streven naar het verhogen van het aantal sporters met een beperking. Dit doel komt overeen met het doel van het overheidsbeleid (NOC*NSF, 2008; VWS 2005,2008) en wordt expliciet genoemd in alle beleidsnota's van de verschillende actoren en van de vier gemeenten (Gemeente Amersfoort, 2008; Gemeente Arnhem, 2009; Gemeente Deventer, 2009; Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010).

Een verschil in focus op topsport of breedtesport tussen de gemeenten wordt zichtbaar gemaakt in onderstaande tabel (tabel 4). In de beleidsnota's van de vier gemeenten wordt breedtesport genoemd. Opvallend is dat de gemeente Arnhem veel aandacht besteed aan topsport voor mensen met een beperking. Zij wil zich profileren als G-stad van Nederland. De gemeente 's-Hertogenbosch wil topsporters inzetten om moeilijk bereikbare doelgroepen bij de sport te betrekken. Gemeente Deventer richt zich in de beleidsnota alléén op de breedtesport.

Tabel 4

Overzicht verschil in focus op topsport of breedtesport tussen de gemeenten

	Amersfoort	Arnhem	Deventer	's Hertogenbosch
<i>Nadruk op breedtesport in nota's</i>	X		X	X
<i>Nadruk op topsport in nota's</i>		X		
<i>Bronnen</i>	Gemeente Amersfoort, 2008	Gemeente Arnhem, 2009	Gemeente Deventer, 2009	Gemeente 's-Hertogenbosch, 2010

Middelen

De financiële, communicatieve en fysieke middelen die de gemeenten inzetten komen grotendeels overeen. Het onderscheid tussen deze drie middelen komt van Hoogerwerf en Herweijer (2003).

Financiële middelen

Als er wordt gekeken naar de financiële middelen, krijgen de vier gemeenten vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) subsidies om de gehandicaptensport te stimuleren. De gemeenten Amersfoort, Deventer en 's-Hertogenbosch gebruiken dit geld om de accommodaties toegankelijker te maken. De gemeente Arnhem besteedt het geld aan het inzetten van vrijwilligers bij de Invalide Sport Vereniging (ISVA). Daarnaast verstrekken de vier gemeenten zelf subsidies om gehandicaptensport bij reguliere verenigingen toegankelijker te maken en wordt er financiële ondersteuning ingezet voor bijvoorbeeld 'sporttaxi's'.

Communicatieve middelen

Tevens zetten de vier gemeenten verschillende communicatieve middelen in om doelen te bereiken. Een van deze doelen is het op de kaart zetten van en naamsbekendheid geven aan gehandicaptensport. Dit gebeurt door onderzoek te verrichten naar de behoeften van kinderen/jongeren met een beperking. Gehandicaptensport Nederland doet onderzoek om meer inzicht te krijgen in het aantal mensen met een beperking, de motieven om te bewegen en de problemen die worden ervaren bij het (gaan) bewegen. Door het verspreiden van deze kennis, middels folders, websites en rapportages probeert zij haar doelstellingen te realiseren (NOC*NSF, 2008). Verder wordt in alle vier de gemeenten gebruik gemaakt van een consulent/combinatiefunctionaris, zoals eerder genoemd in hoofdstuk "Organisatie en actoren", die kinderen/jongeren actief begeleidt naar sportaanbieders en deze ondersteunt. In Amersfoort werken deze consulenten/combinatiefunctionarissen op aanvraag van bijvoorbeeld ouders of sportverenigingen en bemiddelen tussen sportverenigingen, de sporters en het onderwijs. Dit gebeurt

via de SRO. Bij de andere drie gemeenten werken de consultants/combinatiefunctionarissen niet alleen op aanvraag, maar ook op eigen initiatief.

Fysieke middelen

Wat betreft de fysieke middelen wordt binnen de vier gemeenten gesproken over het beter toegankelijk maken van sportaccommodaties voor mensen met een beperking en dat reguliere sportclubs zich meer openstellen voor mensen met een beperking. Dit zijn impliciete middelen voor het doel om meer mensen met een beperking aan het sporten te krijgen.

De vier gemeenten geven aan mee te doen met verschillende landelijke activiteiten om kinderen/jongeren met een beperking te bereiken, bijvoorbeeld door de Nationale Sportweek te organiseren.

Overlap in middelen

Bij het inzetten van middelen is vaak een overlap te zien van de drie soorten middelen die Hoogerwerg en Herweijer (2003) onderscheiden. Twee voorbeelden daarvan zijn ondersteuningsvormen aan de gemeente vanuit het NOC*NSF en samenwerkingsprojecten tussen de gemeente en het speciaal onderwijs. Beide middelen worden hieronder nader toegelicht.

Het NOC*NSF adviseert en ondersteunt de sportbonden op het gebied van deskundigheidsbevordering ten aanzien van de gehandicaptensport. Hierbij kan gedacht worden aan het ontwikkelen van opleidingsmodules voor trainers die kinderen/jongeren met een beperking begeleiden bij het sporten. Ook wordt er een opleiding aangeboden voor mensen die sportverenigingen adviseren op het gebied van gehandicaptensport (NOC*NSF, 2008). Gemeente Arnhem organiseert als enige gemeente zelf cursussen en opleidingen, waaronder een G-sport avond om het sportaanbod te verbeteren en de sport aantrekkelijker te maken.

De gemeenten Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch werken samen met het onderwijs. Een voorbeeld van een project is 'Special Heroes'. Hierbij komen kinderen en jongeren met een beperking op school in aanraking met sport en ervaren dat sporten met een beperking ook leuk kan zijn. Dit heeft als doel om deze kinderen en jongeren met een beperking uiteindelijk bij een vereniging te laten sporten. 'Special Heroes' is een gezamenlijk initiatief van Landelijke Vereniging Cluster 3 (LVC3), Gehandicaptensport Nederland en NOC*NSF. Inmiddels worden er ook pilots uitgevoerd op cluster 2 en 4 scholen. Het project bestaat uit drie verschillende fases waarin kinderen kennis maken met sport. Binnen fase 1 maken kinderen kennis met sport, door trainers van verenigingen en andere sportaanbieders op scholen te laten lesgeven tijdens de lessen. Tijdens fase 2 verzorgen sportverenigingen na schooltijd een sportaanbod op school of bij een vereniging. Fase 3 is er op gericht om kinderen lid te laten worden van een sportvereniging

(<http://www.specialheroes.nl>).

Analyse beleidsnota's

Bij de analyse van de beleidsnota's van de vier gemeenten komen duidelijke verschillen naar voren wat betreft het inzetten van middelen. Hierbij worden in de gemeenten Arnhem en Deventer verschillende middelen ingezet om de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking te betrekken bij de sportstimulering van deze doelgroep. 'Special Heroes' is een project wat in de beleidsnota's van deze gemeenten wordt genoemd. Daarnaast wordt in de beleidsnota van de gemeente Deventer de projecten 'Sportmix' en 'Club Extra' genoemd. 'Sportmix' is een bewegingsprogramma voor kinderen met een verstandelijke beperking of gedragsstoornis. Dit project is een tussenstap tussen school en sportvereniging. 'Club Extra' is een project waarbij bewegingslessen worden gegeven aan kinderen die vanwege motorische achterstanden moeilijk of zonder plezier meedoen in het bewegingsonderwijs. Met het project 'Club Extra' probeert gemeente Deventer samen met het kind het plezier van bewegen te ervaren. Het doel is hierbij dat kinderen doorstromen naar een sportvereniging (Sportbedrijf Deventer, 2011). In de gemeente 's-Hertogenbosch en Amersfoort wordt in mindere mate aandacht besteed aan dit soort middelen in de beleidsnota's.

Geconcludeerd kan worden dat het sportbeleid door alle gemeenten anders in kaart wordt gebracht en dat elke gemeente er een andere invulling aan geeft. Er lijken vooral verschillen te bestaan in de mate waarin de gemeenten in de sportstimulering gebruik maken van de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking.

Inhoudelijke analyse

Tijdens de eerste fase van de thesis is geconstateerd dat er in geen van de vier gemeenten sprake is van een geëxpliciteerde beleidstheorie. Zoals eerder genoemd is er gekozen om het beleid in alle gemeenten te analyseren aan de hand van het ASE-model. Bij vergelijking van de gemeentes blijkt dat in de beleidsnota's van de vier gemeenten vooral aandacht uitgaat naar het opheffen van barrières. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van het toegankelijker maken van accommodaties en het regelen van vervoer naar aangepaste sportvormen in de regio. Verder gaat er in de gemeenten Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch ook aandacht uit naar de sociale omgeving en de eigen-effectiviteitsverwachting.

Wanneer het Ecologisch model van Bronfenbrenner wordt gebruikt om de beleidsnota's te analyseren voorspelt het model dat de doelen en middelen uit de vier gemeenten invloed uitoefenen op het macroniveau van kinderen/jongeren met een beperking. Bijvoorbeeld door het inzetten van subsidiestromen. Deze subsidiestromen zijn vervolgens binnen de vier gemeenten van invloed op

het exosysteem van kinderen/jongeren, bijvoorbeeld door aanpassingen aan sportaccommodaties. Het mesosysteem kan beïnvloed worden door specifieke sportprojecten waarin kinderen/jongeren met een beperking betrokken zijn (figuur 2).

Uit de beleidsanalyse blijkt dat niet alle gemeenten het aantal sportende kinderen/jongeren met een beperking in kaart heeft gebracht. Waar dit in de gemeente Amersfoort en 's-Hertogenbosch niet helder is blijken Arnhem en Deventer hier wel inzicht in te hebben. De komende jaren gaan de gemeenten onderzoek doen naar het aantal mensen met een beperking die deelnemen aan sport. Dit is een logische stap wanneer wordt gekeken vanuit het effectiviteitsschema van Baar et. al. (2007). Met dit schema kan worden gekeken naar de potentiële effectiviteit van interventies aan de hand van een aantal stappen. Door alle stappen van dit schema te doorlopen en op elkaar af te stemmen heeft een interventie, in dit geval het sportbeleid, de grootste potentiële effectiviteit. De eerste stap, namelijk het epidemiologisch onderzoek ontbreekt. Hierdoor is het de vraag of de doelen en middelen die de gemeenten inzetten aansluiten bij de behoeften van de doelgroep.

Wanneer wordt gekeken naar de doelen en middelen die in de beleidsnota's van de verschillende actoren worden beschreven kan er worden afgeleid dat alle actoren dezelfde doel voor ogen hebben namelijk, een toename van het aantal sporters met een beperking.

Gebruikte methode van onderzoek

In de tweede fase van de thesis is ervoor gekozen om het onderzoek toe te spitsen op de S(ociale invloed) van het ASE-model. Deze keuze is gemaakt op grond van de resultaten van de beleidsanalyses met behulp van het ASE-model. Het doel hiervan was om na te gaan of de gevonden verschillen in de beleidsnota's in de praktijk ook werkelijk bestaan. De volgende onderzoeksvraag werd voor het tweede deel van de thesis gebruikt: Op welke manier wordt de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking ingezet om deze kinderen/jongeren te stimuleren om te gaan sporten?

Design

Om bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden zijn in de vier onderzochte gemeenten informanten geselecteerd en mondeling geïnterviewd. Deze interviews werden uitgevoerd met contactpersonen die verschillende posities bekleden bij de betrokken actoren. De drie dimensies van de 'sociale invloed', (1) de sociale norm, (2) de sociale steun en (3) modeling, vormden de rode draad van de interviews. Om bovenstaande dimensies tijdens de interviews te visualiseren is er gebruik gemaakt van afbeeldingen (figuur 3). De interviews duurden ongeveer 50 minuten en werden op verschillende locaties afgenomen, welke in overleg met de informanten werden afgesproken.

Figuur 3. Visualisatie 'Sociale invloed'

Interviews

De interviews werden gestructureerd met een topiclijst, om vergelijkbare resultaten te verkrijgen (bijlage 9.5). Voor de interviews zijn bij de gemeenten Arnhem, Deventer en 's-Hertogenbosch beleidsambtenaren geïnterviewd. Doordat de beleidsambtenaar van de gemeente Amersfoort pas kort zijn functie betreedt, is deze niet geïnterviewd om de validiteit van het onderzoek te waarborgen. Wel is een consultant, werkzaam bij SRO, de uitvoerende organisatie van de gemeente Amersfoort, geïnterviewd. Verder zijn een aantal ouders van kinderen met verschillende beperkingen en bestuursleden, oprichters en trainers van G-groepen bij sportverenigingen geïnterviewd. Het onderzoek bestond totaal uit vijftien mondelinge interviews. Verder is er via de mail en telefonisch informatie verzameld bij vier informanten. Een overzicht van de informanten is terug te zien in onderstaande tabel 5.

Tabel 5

Overzicht informanten per gemeente

Stad	Beleidsambtenaar	Gemeentelijke ondersteuning	Vereniging	Ouder
Amersfoort		X	X	X
Arnhem	X		X	X
Deventer	X	X	X	X
's-Hertogenbosch	X		X	X

Methodologische kwaliteit

Voorafgaand aan het onderzoek zijn er verschillende keuzes gemaakt om betrouwbare en valide data te verzamelen. Bij alle vier de gemeenten zijn dezelfde actoren geïnterviewd om

vergelijkbare resultaten te verkrijgen. Het interviewen van de beleidsambtenaren had als doel om te controleren of de beleidsnota's goed geïnterpreteerd zijn door de onderzoekers. Verder is er met name gekeken of de informanten een overkoepelende functie hebben en ook voldoende inzicht hebben in activiteiten die worden uitgevoerd door de gemeenten en/of de sportverenigingen wat betreft het stimuleren van kinderen/jongeren met beperking om te gaan sporten.

Zoals eerder genoemd, is de gekozen dataverzamelmethode het mondelinge interview. Een voordeel van mondeling interviewen is dat er meer informatie kan worden verzameld vanwege de mogelijkheid om door te vragen. Om te zorgen voor een half gestructureerd interview en directe data verzameling, is gebruik gemaakt van een topiclijst. Deze topiclijst is gezamenlijk gemaakt door alle interviewers, zodat de kans op verschillende interpretaties wordt verminderd (Baarda & de Goede, 1997). Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de resultaten. De topiclijst bestaat uit open vragen die ervoor zorgen dat de geïnterviewden vrij antwoord kunnen geven, waardoor de interviewer meer informatie ontvangt. Door het gebruiken van illustratiemateriaal (figuur 3), om de drie dimensies van 'sociale invloed' uit te leggen, werd er door alle informanten hetzelfde onder deze begrippen verstaan. Bovengenoemde aspecten hebben de validiteit van de resultaten van de interviews verhoogd. Verder is de validiteit van het onderzoek verhoogd door het gebruiken van verschillende bronnen/informanten.

Resultaten

Hieronder worden de resultaten uit de interviews weergegeven. Er zal begonnen worden met enkele algemene resultaten. Verder zijn de belangrijkste resultaten van de vier gemeenten geordend volgens de drie topics uit de interviews. Verschillende sportstimulerende activiteiten, waarbij de omgeving van kinderen/jongeren met een beperking wordt ingezet om hen tot sporten te stimuleren, worden genoemd.

Algemene resultaten

Een eerste opvallende uitkomst is dat de landelijke cijfers omtrent het aantal sportende kinderen/jongeren met een beperking onduidelijk zijn. Het NOC*NSF geeft om deze reden in het 'Programma gehandicaptensport 2008-2012' (2008) aan dat de komende jaren onderzoek gedaan dient te worden naar het aantal mensen met een beperking die deelnemen aan sport. Het feit dat deze cijfers niet aanwezig zijn maakt het lastig om een effectief beleid op te zetten (Baar et al., 2007). Bij het ontbreken van cijfers over de sportdeelname van kinderen/jongeren met een beperking is het de vraag of de doelen en middelen die de gemeenten inzetten aansluiten bij de behoeften van de doelgroep. Echter, er zijn ook verschillen tussen de vier gemeenten wat betreft de kennis over het aantal mensen met een beperking die deelnemen aan sport. Waar dit in de gemeente

Amersfoort en ‘s-Hertogenbosch niet helder is, blijken Arnhem en Deventer hier wel inzicht in te hebben. Door het afnemen van enquêtes proberen alle vier de gemeenten beter zicht te krijgen in de behoeften van en het aantal kinderen/jongeren met een beperking. Tevens wordt er op deze manier geprobeerd om bekendheid te geven aan de sportmogelijkheden voor kinderen/jongeren met een beperking.

Daarnaast blijkt uit de interviews dat de bereikbaarheid van de doelgroep een algemeen probleem is. Op gecentreerde plaatsen, zoals het speciaal onderwijs, is de doelgroep makkelijk vindbaar. Echter, niet alle kinderen/jongeren met een beperking gaan tegenwoordig naar het speciaal onderwijs. Hierdoor zijn kinderen/jongeren met een beperking, met name kinderen/jongeren met een fysieke beperking, op reguliere scholen moeilijk te bereiken. De gemeente Amersfoort geeft aan gebruik te maken van 'vindplaatsen/netwerken' van (de omgeving van) kinderen/jongeren met een beperking. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het onderwijs, de gezondheidszorg en plaatsen waar vrije tijdsbesteding plaatsvindt, zoals de bibliotheek. Naast de hiervoor genoemde 'vindplaatsen/netwerken' maken verenigingen ook gebruik van mond-tot-mondreclame. Verder verwachten verenigingen dat de leden in hun eigen omgeving actief (de ouders van) kinderen/jongeren met een beperking aanspreken over de sportmogelijkheden binnen een vereniging.

Verder is uit de interviews gebleken dat de praktijk niet altijd overeenkomt met wat er in de beleidsnota's staat beschreven. Een voorbeeld hiervan is dat uit de beleidsanalyse bleek dat de gemeente Deventer zich volgens de nota's alleen op de breedtesport richt. Echter, er is uit de interviews gebleken dat de gemeente Deventer zich wel richt op de topsport door onder andere actief leden te werven voor de 'Special Olympics'.

Een ander opvallend resultaat zijn de ingezette activiteiten. De vier gemeenten zetten verschillende sportstimulerende activiteiten met betrekking tot de 'sociale invloed' in. Uit onderstaande tabel blijkt dat de vier gemeenten relatief dicht bij elkaar liggen qua aantal activiteiten gericht op de 'sociale invloed' (tabel 6). Een uitgebreide lijst met alle sportstimulerende activiteiten van de vier gemeenten is te vinden in bijlage 4. Uit deze lijst valt onder andere te lezen dat 16 van de 29 activiteiten door alle vier gemeenten worden uitgevoerd, 3 activiteiten door 3 gemeenten, 6 activiteiten door 2 gemeenten en 4 activiteiten door 1 gemeente.

Tabel 6

Overzicht aantal activiteiten uitgevoerd per gemeente per dimensie van de 'sociale invloed'

Sociale invloed	Totaal	Amersfoort	Arnhem	Deventer	's Hertogenbosch
<i>Sociale norm</i>	28 activiteiten	23 activiteiten	21 activiteiten	22 activiteiten	19 activiteiten
<i>Sociale steun</i>	27 activiteiten	20 activiteiten	18 activiteiten	20 activiteiten	17 activiteiten
<i>Modeling</i>	13 activiteiten	11 activiteiten	11 activiteiten	10 activiteiten	9 activiteiten
<i>Gemiddeld</i>	23 activiteiten	18 activiteiten	17 activiteiten	17 activiteiten	15 activiteiten

Verder is in alle gemeenten terug te zien dat sportverenigingen zelf ook initiatieven nemen voor het organiseren van sportstimulerende activiteiten, waarbij de sociale omgeving wordt ingezet. Hierbij zijn er per vereniging verschillen voor het bereiken van kinderen/jongeren met een beperking. Zowel in de exacte activiteiten als in de mate van stimulering vanuit de overkoepelende sportbonden.

Ten slotte blijken er naast activiteiten die vanuit sportverenigingen, scholen en gemeenten worden georganiseerd nog andere activiteiten ondernomen te worden om sport te stimuleren bij kinderen/jongeren met een beperking, waarbij ook de sociale omgeving wordt ingezet. Een voorbeeld hiervan is het programma 'Fitkids', waarbij kinderen/jongeren met een motorische achterstand of beperking bij het sporten begeleid worden door fysiotherapeuten en hulp krijgen bij het zoeken naar een geschikte sport voor na het speciale beweegprogramma (<http://www.fitkids.nl/>). Hoewel dit soort initiatieven niet door een van de hoofdfactoren uit deze thesis worden georganiseerd zijn ze zeker ook van belang om meer kinderen/jongeren met een beperking aan het sporten te krijgen.

Beïnvloeden van de sociale norm

Het beïnvloeden van de sociale norm is terug te zien in veel van de sportstimulerende activiteiten die in de vier gemeenten ondernomen worden. Het zichtbaar maken van mogelijkheden voor sporten met een beperking en het informeren van de omgeving van kinderen/jongeren met een beperking vormt hierbij een belangrijk speerpunt. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het verspreiden van folders van sportverenigingen, het organiseren van ouderavonden op scholen, advertenties in lokale huis-aan-huis-bladen, het geven van demonstraties door lokale sportverenigingen en het verspreiden van informatie op verschillende websites. Verder bestaan in alle gemeenten speciaal ontwikkelde hulpmiddelen die kunnen helpen bij het kiezen van een geschikte sport voor mensen met een beperking in het algemeen, waaronder ook kinderen/jongeren met een beperking worden verstaan. Voorbeelden van dit soort middelen zijn de Sport- en beweegwijzer voor aangepast sporten in de gemeente Amersfoort en de website 'Specialsport' van de gemeente 's-Hertogenbosch.

Ook de al eerder genoemde consulenten/combinatiefunctionarissen zijn van invloed op de sociale norm. Consulenten/combinatiefunctionarissen organiseren bijvoorbeeld bijeenkomsten (ouderavonden) om op deze wijze ouders, van kinderen/jongeren met een beperking, positief te beïnvloeden om sporten met een beperking normaal te laten vinden en om hun kind te stimuleren om te gaan sporten, ook wel sociale steun genoemd.

Ten slotte zijn in alle gemeenten activiteiten op scholen voor (speciaal) onderwijs van belang bij het beïnvloeden van de sociale norm. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen sportverenigingen en scholen, waardoor mogelijkheden voor kinderen/jongeren met een beperking

om te gaan sporten zichtbaar worden voor hun ouders, klasgenoten en leerkrachten. Uit de interviews is gebleken dat, hoewel de gemeente Amersfoort niet meedoet aan het landelijke project ‘Special Heroes’, er toch door het speciaal onderwijs een soortgelijk project wordt aangeboden. Verder is uit de interviews naar voren gekomen dat in de gemeente ’s-Hertogenbosch in de praktijk naast het project ‘Special Heroes’, ook het project (S)cool on Wheels wordt uitgevoerd. Dit project wordt momenteel uitgevoerd op twee reguliere middelbare scholen. Het doel is om het project in het nieuwe schooljaar op vijf scholen uit te gaan voeren. Door het project maken kinderen zonder beperking kennis met mensen en sporten met een beperking. De kinderen krijgen bijvoorbeeld een gymles rolstoelbasketbal. Met dit project wordt tevens het idee bij de vriend(in)en van kinderen/jongeren met een beperking gestimuleerd dat sporten met een beperking normaal is.

Inzetten van sociale steun

Bij het bevorderen van de sociale steun spelen veel sportstimulerende activiteiten een rol die ook bij de sociale norm genoemd zijn. Door bekendheid met de mogelijkheden voor het sporten met een beperking te bevorderen proberen scholen, sportverenigingen en gemeenten tevens meer steun vanuit de sociale omgeving te creëren. Een voorbeeld van een activiteit waarin speciale aandacht uitgaat naar het inzetten van de sociale omgeving, en die in alle gemeenten terug te zien zijn, is dat sportverenigingen ouders en andere leden van de vereniging actief proberen te betrekken om draagkracht en steun te creëren, voor het sporten met een beperking. In de gemeente ‘s-Hertogenbosch wordt bij het project ‘S(c)ool on Wheels’ ook geprobeerd om op reguliere middelbare scholen sociale steun te bevorderen.

In projecten zoals ‘Sportmix’ maken kinderen en jongeren met een beperking door middel van sportactiviteiten kennis met verschillende sporten. Hierdoor leren ze een inschatting te maken van de moeilijkheid van de vaardigheden die nodig zijn om een bepaalde sport te kunnen beoefenen. De kinderen/jongeren leren vaardigheden die nodig zijn voor het beoefenen van diverse sportvormen. Op deze manier krijgen kinderen/jongeren het vertrouwen dat zij in staat zijn om het gewenste sportgedrag te kunnen uitvoeren. Doordat bovengenoemde projecten in samenwerking met scholen plaatsvinden, is de kans groter dat kinderen/jongeren elkaar zullen stimuleren tot sporten in vergelijking met projecten die niet op school plaatsvinden.

Gebruik maken van voorbeeldgedrag

Op verschillende manieren wordt voorbeeldgedrag gebruikt om het sporten voor kinderen/jongeren met een beperking te stimuleren. Bij het verspreiden van informatie wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van foto’s van plaatselijke, bestaande sportteams met een beperking of bekende sporters met of zonder beperking. Hoewel de accenten per gemeenten verschillen,

komen de grote lijnen overeen. Voorbeeld van een accentverschil is dat de gemeente Deventer als enige gebruik maakt van reclamespotjes op de lokale omroep.

Verder wordt er bij de verschillende projecten op de scholen, zoals ‘Special Heroes’ en ‘Sportmix’, voorbeeldgedrag ingezet. Dit gebeurt bijvoorbeeld door trainers en/of sporters van sportverenigingen als voorbeeldmodel de school in te halen en door leerlingen met een beperking, die buiten school sporten, aan medeleerlingen te laten vertellen over hun ervaringen.

Conclusie & Discussie

In deze thesis is met behulp van een beleidsanalyse onderzocht hoe er in de gemeenten Amersfoort, Arnhem, Deventer en ’s-Hertogenbosch aandacht uitgaat naar het stimuleren van de sportdeelname van kinderen en jongeren met een beperking. De sportdeelname van deze doelgroep lijkt nog achter te blijven in vergelijking met kinderen/jongeren zonder een beperking.

Een belangrijke conclusie uit het onderzoek is dat de gemeenten Arnhem en Deventer beter inzicht hebben in de sportdeelname van kinderen/jongeren met een beperking dan de gemeenten Amersfoort en ’s-Hertogenbosch. Wanneer er te weinig adequate gegevens beschikbaar zijn kan dit het ontwikkelen en uitvoeren van een effectief beleid in de weg staan (Baar et al., 2007). Inzicht in de huidige sportdeelname is ook van belang voor het formuleren van doelstellingen en voor effectmetingen.

Bij het ontwikkelen van beleid is het van belang om na te gaan welke voor- en nadelen het op papier zetten van het sportbeleid voor kinderen/jongeren met een beperking heeft. Enerzijds kan het uitgebreider op papier zetten van activiteiten die in de praktijk al plaatsvinden tot meer bekendheid van deze activiteiten bij de gemeente leiden. Deze bekendheid bij de gemeente kan vervolgens tot een verbeterde inhoudelijke ondersteuning vanuit de gemeente richting bijvoorbeeld sportverenigingen leiden. Het apart specifiek onderscheiden en benoemen van kinderen/jongeren met een beperking in de beleidsnota’s is hierbij een eerste stap om bijbehorende activiteiten te omschrijven. Dit is momenteel bij geen enkele gemeente het geval. Anderzijds is het van belang dat er wordt gekeken of de tijd die er in het ontwikkelen van beleid gaat zitten zich terugverdiend in de praktijk. Het doel om meer kinderen/jongeren te laten sporten mag niet uit het oog verloren worden.

In alle interviews de bereikbaarheid van de doelgroep kinderen/jongeren met een beperking naar voren gekomen. De informanten geven aan dat deze doelgroep lastig te bereiken is, ook wanneer er gebruik wordt gemaakt van activiteiten waarbij de sociale omgeving van deze kinderen/jongeren wordt ingezet. Twee manieren om de doelgroep toch te kunnen bereiken krijgen hier extra aandacht: 1) Informanten van een aantal sportverenigingen geven aan dat zij van leden van de vereniging verwachten dat zij in hun eigen omgeving actief (de ouders van) kinderen/jongeren met een beperking aanspreken over de sportmogelijkheden binnen een

vereniging. Hier kan gesproken worden van actief burgerschap (De Winter, 2005). 2) Verder zijn in alle vier de gemeenten consulenten/combinatiefunctionarissen actief. Deze kunnen de kinderen/jongeren letterlijk opzoeken, omdat zij in rechtstreeks contact kunnen komen met de 'vindplaatsen/netwerken' van kinderen/jongeren met een beperking. Zij kunnen een belangrijke rol innemen bij het verbinden van de beleidsnota's en de beleidspraktijk. Bij het ontwikkelen van sportbeleid voor kinderen/jongeren met een beperking kan het om deze reden verstandig zijn om kritisch te kijken naar de huidige taken van de consulenten/combinatiefunctionarissen, te evalueren wat zij nu met hun taken bereiken en vervolgens na te denken over het voortzetten, uitbreiden of verscherpen van de taken van deze functies.

Het doel van dit onderzoek was om de consistentie tussen beleidsinhoud en beleidspraktijk na te gaan, waarbij speciale aandacht is uitgegaan naar activiteiten die gericht zijn op het inzetten van de sociale omgeving van kinderen/jongeren met een beperking. Hoewel er in de beleidsnota's belangrijke verschillen leken te bestaan, zijn er in de activiteiten in de beleidspraktijk meer overeenkomsten dan verschillen gevonden (tabel 6).

Literatuur

- Ackermann, M., Osseweijer, E., Schmidt, H. & Molen, H. van der. (2006). *Zelf leren schrijven: Schrijfvaardigheid voor psychologie, pedagogiek en sociale wetenschappen*. Amsterdam, Nederland: Boom.
- Ajzen, I. (1991). *The theory of planned behavior: Organizational behavior and human decision processes*. Academic press, 50, 179-211.
- Baarda, D. B., Goede de, M. P. de. (1997). *Methode en technieken*. Houten: Stenfort-Kroese.
- Brug J., Van Assema P. & Lechner L. (2008). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering: een planmatige aanpak*. Assen, Nederland: Van Gorcum.
- Buisman, A. & Wiel, A. van der (2010) *Sportieve recreatie: een handreiking voor sportief beleid, H4-6*. Amsterdam, Nederland: Uitgeverij SWP.
- Deventer Sportploeg. (2011). Digifolder 'SportMix 2010-2011'. Verkregen op 9 maart 2011, van <http://www.sportindeventer.nl/page32/page32.html>.
- Deventer Sportploeg. (2011). Schema sportdeelname mensen met een beperking 2011. Verkregen op 9 maart 2011, van Kees van Hoof, contactpersoon Deventer Sportploeg.
- Driel, R. van., Jong, R. van., Visser, A. (2011). Regionale infrastructuur gehandicaptensport. Verkregen op 26 februari, 2011, van <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=5529>.
- Eldering L. (2008). *Cultuur en Opvoeding Rotterdam*, Nederland: Lemniscaat.
- Gemeente Amersfoort. (2008). Kadernota voor het sportbeleid 2008-2015: De kracht van sport. Verkregen op 3 februari, 2011, van <http://www.amersfoort.nl/smartsite.shtml?id=195173>.
- Gemeente Amersfoort. (2010). Nota Bezuinigingskader 2012-2014. Verkregen op 10 februari, 2011, van <http://www.amersfoort.nl/smartsite.shtml?id=225164>.
- Gemeente Arnhem. (2002). Werkdocument visie op sport en bewegen in Arnhem: 'Sport over de breedte'. Verkregen op 21 februari 2011, van Desiree Ockers, beleidsadviseur sport en jeugd gemeente Arnhem.
- Gemeente Arnhem. (2009). Projectplan: Speerpunten gehandicaptensportbeleid Gemeente Arnhem. Verkregen op 14 maart 2011, van Arjo Wijnhorst Coördinator aangepast sporten regio Arnhem.
- Gemeente Arnhem. (2010). Projectplan: Op weg naar een sportservicepunt gehandicaptensport regio Arnhem. Verkregen op 14 maart 2011, van Arjo Wijnhorst Coördinator aangepast sporten regio Arnhem.
- Gemeente Arnhem. (2011). Rapportage gehandicaptensport Arnhem 2010. Verkregen op 14 maart 2011, van Arjo Wijnhorst Coördinator aangepast sporten regio Arnhem.

- Gemeente Arnhem. (2011). Start notitie Sport en Bewegen. Verkregen op 24 februari, 2011, van Desiree Ockers, beleidsadviseur sport en jeugd gemeente Arnhem.
- Gemeente Deventer. (2009). Sportnota: Deventer Vitaal 2009-2012. Verkregen op 8 februari, 2011, van <http://www.deventer.nl/sportbeleid>.
- Gemeente Deventer. (2010). Statistisch Jaarboek Deventer 2010. Verkregen op 2 maart 2011, van <http://www.deventer.nl/bestuur-en-organisatie/feiten-en-cijfers>.
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2008). Sportvisie 's-Hertogenbosch, de sportieve kracht van de stad, 2008-2012. Verkregen op 16 februari, 2011, van <http://www.s'hertogenbosch.nl/cms/attachments/CB3BE371-8021-0F65-0A48F330C8270F56.pdf>.
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2010). Algemene subsidieverordening 's-Hertogenbosch 2010. Verkregen op 26 februari, 2011, van <http://www.s-hertogenbosch.nl/cms/pdc/!Document-30812.pdf>.
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2010). Plan van aanpak gehandicaptensport 's-Hertogenbosch 2010. Verkregen op 24 februari, 2011 van Künzel, M., consulent gehandicaptensport gemeente 's-Hertogenbosch.
- Gemeente 's-Hertogenbosch (2010). Marketingplan 'S-PORT voor mensen met een handicap en/of chronische aandoening. Verkregen op 24 februari, 2011 van Künzel, M., consulent gehandicaptensport gemeente 's-Hertogenbosch.
- Hoogerwerf, A. & Herweijer, M. (2003). Overheidsbeleid. Een inleiding in de beleidswetenschap. Kluwer, Alphen aan den Rijn.
- Ministerie van VWS. (2005). Tijd voor Sport. Verkregen op 7 februari, 2011 van <http://www.rijksoverheid.nl/zoeken?main-search-keyword=tijd+voor+sport&main-search-submit=>.
- Ministerie van VWS. (2008). De kracht van Sport. Verkregen op 25 februari, 2011, van <http://www.rijksoverheid.nl/zoeken?main-search-keyword=de+kracht+van+sport&main-search-submit=>.
- Ministerie van VWS. (2008). Monitor/evaluatie sportbeleid ministerie van VWS: Tussenrapportage 2008. Verkregen op 10 februari, 2011, van <http://www.rijksoverheid.nl/zoeken?search-keyword=tussenrapportage+2008&search-submit=>.
- Mulder, M. (2009). Notitie aangepast sporten gemeente Amersfoort: stimuleringsregeling aangepast sporten. Verkregen op 14 februari, 2011 van Snippe, M., beleidsadviseur sport gemeente Amersfoort.
- NOC*NSF. (2008). Programma 'Gehandicaptensport' 2008-2012. Verkregen op 17 maart 2011, van Rita van Driel, contactpersoon NOC*NSF.

- Provincie Overijssel. (2009). Samen & Overijssel Jeugd, Sociale Infrastructuur en Cultuur 2009-2012. Verkregen op 1 maart, 2011, van <http://www.overijssel.nl/thema's/welzijn/sport/>.
- SCP. (2008). Rapportage Sport 2008. Verkregen op 12 februari, 2011, van <http://www.scp.nl/content.jsp?objectid=default:19288>.
- Sportbedrijf Deventer. (2010). Jaarverslag 2009. Verkregen op 7 februari, 2011 van <http://www.descheg.nl/incoming/fckedit/File/File/Jaarverslag%20Sportbedrijf%20Deventer%202009%20-%20202.pdf>.
- Wentzel, K. R., & Looney, L. (2008). Socialization in School Settings. In Grusec, J. E., & Hastings, P. D. (2008). Handbook of Socialization, Theory and Research. New York, USA: The Guilford Press.
- Winter, M. (2005). Democratieopvoeding versus de code van de straat. Universiteit Utrecht: Oratie.
- Tierolf, B. & Oudenampsen, D. (2009). Gehandicapte Kinderen in Tel. Verkregen op 14 februari, 2011, van http://www.verwey-jonker.nl/jeugd/publicaties/beleid/gehandicapte_kinderen_in_tel.

Websites (geen officiële beleidsstukken):

- <http://gehandicaptensport.nl/>: Website over gehandicaptensport in Nederland. Verkregen op 12 februari, 2011.
- <http://www.fitkids.nl/>: Website met informatie over het sportproject 'Fitkids'. Verkregen op 5 maart, 2011.
- <http://www.gehandicaptensportplatforms-hertogenbosch.nl/>: Website van het Gehandicaptensport platform 's-Hertogenbosch. Verkregen op 1 maart, 2011.
- <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/vws>: Website van het Nederlandse ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Verkregen op 10 februari, 2011.
- <http://www.sportvoorgehandicaptensport.nl/>: Website met informatie over sporten voor gehandicaptensport in 's-Hertogenbosch en omstreken. Verkregen op 1 maart, 2011.

Bijlagen:

1. Bijlage topiclijst
2. Bijlage informanten
3. Bijlage interview visualisatie 'Sociale invloed'
4. Bijlage schema activiteiten

1. Bijlage Topiclijst

Algemeen

Datum interview:
Tijd interview:

Introductie

- Dank voor deelname
- Toestemming voor bandopname
- Uitleg over anonimiteit
- Uitleg doel onderzoek
- Achtergrondinformatie (over jezelf en opleiding)
- Geen goede of foute antwoorden: uw ervaring is van belang
- Opbouw interview
- Uitleg sociale invloed sociale omgeving (met foto's)

Gegevens informant

Leeftijd:
Functie:
Functie vanaf:
Opleiding:

Subjectieve norm

Introductie: Ik wil het graag met u hebben over het inzetten van de omgeving van jongeren met een handicap. (foto tonen)

Startvraag: Wat wordt er gedaan in de omgeving van jongeren met een handicap om het idee van de omgeving te stimuleren dat het goed is om te sporten voor deze jongeren? (Omgeving: ouders, school, vrienden)

Aandachtspunten:

- Emotionele of praktische stimuleringen?
- Welke veranderingen zijn zichtbaar in de gedachtegang van de omgeving, n.a.v. de ingezette middelen?
- Welke verschillen zijn zichtbaar in het aantal deelnemende jongeren?
- Ziet u nog verbeterpunten?

Sociale steun/ sociale druk

Introductie: Ik wil het graag met u hebben over wat er gebeurt om te zorgen dat de omgeving van jongeren met een handicap hen steunt om te gaan en blijven sporten. (foto tonen)

Startvraag: Wat wordt er gedaan door de gemeente/ sportvereniging om te zorgen dat de omgeving (bijvoorbeeld ouders) van jongeren met een beperking, hen steunt om te gaan en te blijven sporten.

Aandachtspunten:

- Positieve of negatieve beïnvloeding?
- Welke veranderingen zijn zichtbaar in de steun/ druk vanuit de omgeving door de ingezette middelen?
- Welke verschillen zijn zichtbaar in het aantal deelnemende jongeren?
- Ziet u nog verbeterpunten?

Modeling/ voorbeeldmodellen

Introductie: Ik wil het graag met u hebben over het inzetten van voorbeeldfiguren om het sporten van jongeren te stimuleren. (foto tonen)

Startvraag: Hoe wordt er gebruik gemaakt van voorbeeldgedrag/ rolmodellen om jongeren/ kinderen met een beperking te stimuleren om te gaan of te blijven sporten?

Aandachtspunten:

- Op welke manier worden voorbeeldfiguren gebruikt om ideeën van de omgeving en steun vanuit de omgeving richting de jongeren in positieve zin te beïnvloeden?
- Welke verschillen zijn zichtbaar in het aantal deelnemende jongeren?
- Ziet u nog verbeterpunten?

Afsluiting

- Nogmaals dank voor deelname
- De uitkomsten van het onderzoek worden opgestuurd wanneer dit gewenst is

2. Bijlage Informanten

Tabel 1

Overzicht informanten per gemeente (schuingedrukte informanten zijn overige informanten)

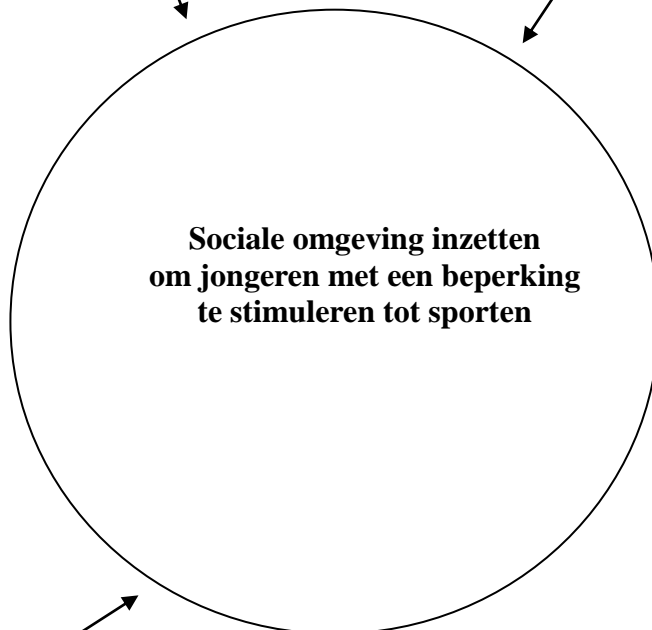
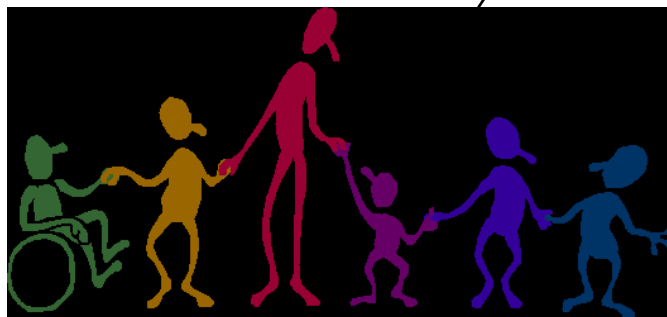
Stad	Informanten
Amersfoort	<ul style="list-style-type: none">• Consulent SRO• Trainer G-hockey• Trainer G-hockey en medewerker Handje helpen• Vader van een kind met een beperking: G-atletiek en Koningin Emmaschool • <i>Beleidsambtenaar gemeente Amersfoort</i>• <i>Vakleerkracht Koningin Emmaschool</i>• <i>Secretaris en voorzitter Amersfoortse Sportfederatie</i>
Arnhem	<ul style="list-style-type: none">• Beleidsambtenaar gemeente Arnhem en ervaringsdeskundige• Voorzitter Invalide Sportvereniging Arnhem en omstreken (ISVA)• Bestuurslid ISVA• Moeder van een kind met een beperking
Deventer	<ul style="list-style-type: none">• Beleidsambtenaar gemeente Deventer• Oprichter Deventer Sportploeg• Vader van een kind met een beperking• Vrijwilliger van de Klup • <i>Programmaleider Sportieve Leefomgeving van Sportbedrijf Deventer</i>
's-Hertogenbosch	<ul style="list-style-type: none">• Beleidsambtenaar gemeente 's-Hertogenbosch• Moeder van een kind met een beperking• Oprichter G-groep atletiekvereniging 's-Hertogenbosch O.S.S.-Volo• Trainer G-groep atletiekvereniging 's-Hertogenbosch O.S.S.-Volo

3. Bijlage interview visualisatie Sociale invloed.

Subjectieve norm.

Sociale steun/ sociale druk

Modeling/ voorbeeldrollen

4. Bijlage schema activiteiten

Hieronder staat een lijst met sportstimulerende activiteiten waarbij de omgeving van kinderen/ jongeren met een beperking ingezet wordt om hen tot sporten te stimuleren. Per activiteit is aangegeven op welke gemeente en door welke actor het uitgevoerd wordt. Verder staat ook op welke van de drie onderdelen van de sociale omgeving de activiteit gericht is, die volgens het ASE model onderscheiden worden.

Activiteiten	Gemeenten				Sociale omgeving		
	Amersfoort (actoren)	Arnhem (actoren)	Deventer (actoren)	's-Hertogenbosch (actoren)	Sociale Norm	Sociale Steun	Modeling
1. Sportstimulerende activiteiten en promotie/ informatievoorziening via: Bekendheid geven aan de consument aangepast sporten door middel van een artikel in de huis-aan-huis bladen, nieuwsbrieven voor de doelgroep, lokale omroep en gezondheidscentra.	- SRO	- Gemeente ISVA	- Sportbedrijf Deventer - Sportploeg	-Gemeente, d.m.v. S-PORT + project (S)cool on wheels	X		
2. Het belang van sporten benadrukken via reclame spotjes op de lokale omroep.			- Sportbedrijf Deventer - Sportploeg		X	X	X
3. Bekendheid geven aan g-sport door: advertentie in lokale kranten te plaatsen	- SRO		- Sportbedrijf Deventer		X	X	
4. Leden een clubkleding te laten dragen.	- Sommige sportverenigingen		- Sportploeg	-Sommige sportverenigingen	X	X	
5. Verspreiding van flyers met rolmodellen (mensen met en zonder een beperking) erop	- SRO - sportverenigingen	- Gemeente	- Sportploeg - Sportbedrijf Deventer	Gemeente, d.m.v. S-PORT	X	X	X
6. Publicatie van de Sport- en beweegwijzer aangepast sporten.	- SRO	- Gemeente	- Sportbedrijf Deventer - Sportploeg	-Gemeente	X	X	
7. Vermelding van mogelijkheden voor aangepast sporten: op de website.	- SRO - MEE - sportverenigingen	- Gemeente ISVA	- Sportbedrijf Deventer - Sportploeg	-Gemeente, d.m.v. S-PORT + S(c)ool on wheels	X	X	
8. Verspreiden van de Sport- en beweegwijzer aangepast sporten op alle mogelijke plaatsen waar mensen met een beperking komen vb. zorgcentra en scholen speciaal onderwijs.	- SRO	- Gemeente	- Sportbedrijf Deventer - Sportploeg	-Gemeente	X	X	
9. Productie en verspreiding van een nieuwsbrief Aangepast sporten (2x per jaar)	- SRO				X	X	
10. Op aanvraag van ouders geeft een sportconsulent individueel advies over individuele sportmogelijkheden.	- SRO	- Combinatie-functionaris	- Combinatie-functionaris	-Gemeente	X	X	
11. Demonstraties van bestaande gehandicaptensport tijdens evenementen.	- SRO	- Gemeente	- Sportploeg	Gemeente, d.m.v. het project (S)cool on wheels	X		X
12. Verzamelen van beeldmateriaal in opdracht van verenigingen die nieuwe sportactiviteiten voor mensen met een beperking willen starten	- SRO	- Gemeente	- Sportploeg	-Gemeente	X		X
13. Op aanvraag bemiddeling tussen sportverenigingen en het onderwijs.	- SRO	- Combinatie-functionaris	- Combinatie-functionaris	-Gemeente consulent , die werkzaam is bij	X	X	X

				S-PORT			
14. Ouders van kinderen/ jongeren met een beperking die al lid zijn proberen, zo veel mogelijk te betrekken bij de activiteiten. Dit gebeurt met de achterliggende gedachte om meer betrokkenheid en draagkracht te creëren.	- Sportverenigingen	- Combinatie-functionaris	- Combinatie-functionaris - Sportploeg	-Sportvereni- gingen		X	
15. De sportactiviteiten op een goed zichtbare plek voor andere leden van de vereniging laten plaatsvinden en vragen regelmatig om hulp bij de activiteiten.	- Sportverenigingen	- Gemeente	- Sportploeg	-Sport- verenigingen	X	X	
16. Verspreiden informatie over de sportmogelijkheden op verschillende manieren. Bijvoorbeeld via het internet, folders en mond-tot-mondreclame en films.	- Sportverenigingen	- Gemeente - ISVA - Sport- verenigingen	- Combinatie- functionaris - Sportploeg	-Gemeente, d.m.v. S-PORT + project (S)cool on wheels - Sport- verenigingen	X	X	
17. Maatschappelijke stages van middelbare scholieren bij de activiteiten voor kinderen/ jongeren met een beperking	- Sportverenigingen	- Gemeente - Sport verenigingen - ISVA			X		
18. Na afloop van trainingen wordt koffie/drinken voor de ouders en de kinderen georganiseerd.	- Sportverenigingen			-Sport- verenigingen	X	X	
19. Activiteiten op de basisschool die van invloed zijn op het beïnvloeden van de sociale omgeving van kinderen/ jongeren met een beperking: Medeleerlingen die sporten kunnen als voorbeeld dienen voor niet-sporters.	- Koningin Emmaschool	- Combinatie- functionaris - Sport verenigingen	- Combinatie- functionaris - Sportploeg	-Gemeente, d.m.v. het project (S)cool on wheels op 2 reguliere VO's	X	X	X
20. Trainers van buitenaf/ sportverenigingen in te zetten voor activiteiten tijdens het sport-keuze-uur	- Koningin Emmaschool	- Combinatie- functionaris - Sport verenigingen	- Combinatie- functionaris - Sportploeg	-Gemeente, d.m.v. het project (S)cool on wheels + 'Special Heroes'	X	X	X
21. Leerkrachten komen kijken bij sportactiviteiten die kinderen buiten school ondernemen.	- Koningin Emmaschool	- Combinatie- functionaris			X	X	X
22. De school informeert ouders actief over G-sporten in de regio actief en na vraag van ouders/ leerlingen.	- Koningin Emmaschool	- Combinatie- functionaris	- Combinatie- functionaris	-2 reguliere VO's, mede door de gemeente	X	X	X
23. De school verspreidt bijvoorbeeld foldermateriaal van sportverenigingen om ouders te informeren over sportmogelijkheden voor hun kind.	- Koningin Emmaschool	- Gemeente/ - Combinatie- functionaris	- Combinatie- functionaris	-2 reguliere VO's,	X	X	X
24. 'Sportmarkt' organiseren. Sportverenigingen uit de regio komen informatie geven, dingen te laten zien of leerlingen iets te laten ervaren.	- Koningin Emmaschool	- Gemeente			X	X	X
25. Bij de keuze voor het aanbieden van sportactiviteiten op school wordt geprobeerd rekening te houden met sport die binnen de doelgroep leeft.	- Koningin Emmaschool	- Gemeente - ISVA		-2 reguliere VO's, mede door de gemeente	X	X	X
26. Sportactiviteiten in de wijken organiseren		- Gemeente	- Sportploeg		X	X	
27. Deelnemen aan een Pilot "beweeg vriendelijk omgeving"			- Gemeente/ Sportbedrijf Deventer		X	X	

28. 'Sportmix'			- Gemeente/ Sportbedrijf Deventer		X	X	X
29. 'Special Heroes'		- Gemeente	- Gemeente/ Sportbedrijf Deventer	-Gemeente	X	X	